

**Часть I. Татар теленнән сораулар һәм биремнәр
(Вопросы и задания по татарскому языку)**

Максимальный балл: 10

№ п\п	Биремнәрнең эчтәлегә (содержание)	фактиче ские баллы
1	<p>Жөмлэләр тоташ текст булсын өчен, дөрес вариантны сайлагыз. (Укажите вариант, чтобы из данных предложений получился текст.)</p> <p>1. Чынлыкта ялгышабыз, шулай уйлап хаталанабыз икән без. 2. Бар син кышкы урманга, күр аның матурлыгын. 3. Без гадәттә чәчәкле, жиләкле жәйге урман гына гүзәл була дип уйлыйбыз. 4. Урман кыш көне дә бик матур ул.</p> <p>а) 4, 3, 1, 2; б) 4, 3, 2, 1; в) 3, 1, 4, 2; г) 4, 3, 1, 2;</p>	
2	<p>Кайсы рәттәгә сүзләрдә басым беренче ижеккә төшә? (В словах какого ряда ударение падает на первый слог?)</p> <p>а) нинди, тыңла, эшләмә; в) ничә, ләкин, дөрес; б) әмма, барма, ничәнче; г) кайдан, кайчан, кайттың;</p>	
3	<p>Орфографик хаталы жөмләне табыгыз. (Укажите предложение с орфографической ошибкой.)</p> <p>а) Кышын көннәр ессе була. б) Айсылу дәрәскә вакытында килде. в) Китап – укучының дусты. г) Безнең авылда чишмә бар.</p>	
4	<p>Жөмләнең ахырын табыгыз. (Докончите предложение.)</p> <p style="text-align: center;">Көннәр эссе...</p> <p>а) чөнки су эчәсе килми. б) ләкин барысын да хәтердә калдыр. в) минемчә, вакытыбыз булмас. г) шуңа күрә су коенасыбыз килә.</p>	

5	<p>Хэл фигыль булган мөкальне күрсәтегез. (Укажите пословицу с деепричастием.)</p> <p>а) Сүз күп жирдә, эш аз була. б) Эш беткәч уйнарга ярый. в) Бәхетне юлдан эзләмә, белемнән эзлә. г) Вакыт – акча, кадерен белмәсән кача.</p>	
6	<p>Бирелгән рәвешләрнең төркемчәсен дөрес итеп билгеләгез. (Укажите разряды данных наречий)</p> <p>көмештәй, аныңча, яшьләрчә, ефәктәй;</p> <p>а) саф рәвешләр; б) сәбәп-максат рәвешләре; в) охшату-чагыштыру рәвешләре; г) күләм-чама рәвешләре;</p>	
7	<p>Шигырьдәге төшөп калган синоним сүзне табыгыз. (Найдите в стихотворении пропущенное слово-синоним.)</p> <p>Зур бәхетләр сызганып эшкә бирелгәннән килә, Аһ, оят _____, түбәнлекләр иренгәннән килә.</p> <p>а) хурлык; б) ялкаулык; в) начарлык; г) наданлык;</p>	
8	<p>Тезмә кушма жөмләне табыгыз. (Найдите сложносочинённое предложение)</p> <p>а) Алтын черемәс, тимер тузмас. (мөкаль) б) Күзләре ачык булса да, ул дөм сукуыр иде. (Ә.Еники) в) Тәрәздәге шәүлә тоныкланып юкка чыкса да, күңелдәге мон дөвам итте (Н. Хәсәнов) г) Кем намус белән хезмәт итә, шул зур хөрмәткә ия була.</p>	
9	<p>Иярчен жөмләнең төрен күрсәтегез. (Определи вид придаточного предложения.)</p> <p>Бүлмә яктырсын дип, тәрәзә пәрделәрен ачып куйдым.</p> <p>а) иярчен вакыт жөмлә; б) иярчен сәбәп жөмлә; в) иярчен максат жөмлә; г) иярчен шарт жөмлә;</p>	
10	<p>Шигъри юллардагы калын хәрәфләр белән бирелгән сүзнең кайсы сүз төркеменә карый? (Укажите вид выделенного глагола в данном стихотворении.)</p> <p>Туган илдән киткән сандугачлар Чит жирләрдә сайрый алмыйлар. (Илдар Юзеев)</p> <p>а) сыйфат; б) хәзерге заман хикәя фигыль; в) үткән заман хикәя фигыль; г) үткән заман сыйфат фигыль.</p>	
	Барлыгы:	

Часть II. Татар әдбиятыннан сораулар һәм биремнәр (Вопросы и задания по татарской литературе)

Максимальный балл: 10

№ п/п	Биремнәрнең эчтәлегө (содержание)	фактиче ские баллы
1	<p>Бирелгән өзекнең авторы кем? (Укажите автора данного отрывка.)</p> <p style="text-align: center;">Ватан сугышының дәһшәтле көннәреннән берсе иде. Көзгә караңгы төндә кечкенә генә жимерек станциядә ике эшелон очрашып, янәшә туктадылар. Боларның берсе тылдан фронтка яна хәрби часть алып баручы эшелон, икенчесе фронттан тылга яралылар төяп кайтучы санитар поезды иде.</p> <p>а) Әмирхан Еники “Кем жырлады”; б) Гадел Кутуй “Тапшырылмаган хатлар”; в) Габдрахман Әпсәләмовның “Ак чәчәкләр”; г) Мөхәммәт Мәһдиев “Кеше китә – жыры кала”;</p>	
2	<p>Бирелгән юллар Г. Тукайның кайсы әсәреннән? (Из какого произведения Г. Тукая взяты данные строки?)</p> <p style="text-align: center;">Тын гына торган шул рәвеш, Килде ямьсез, куркынычлы бер тавыш Бик каты күк күкрәгән төсле була, Жир ярылган, тетрәгән төсле була...”</p> <p>а) Су анасы; б) Бичара Куян; в) Шүрәле; г) Туган авыл;</p>	
3	<p>Бирелгән юллар М.Җәлилнең кайсы әсәреннән? (Из какого произведения М.Джалиля взяты данные строки?)</p> <p style="text-align: center;">Чәнечкеле чыбык бәйләсә дә, Дип, шагыйрьнең аяк-кулларын, Бер көч тә юк жирдә богауларлык Аның кайнар йөрәк моңнарын».</p> <p>а) “Дуска”; б) “Жырларым”; в) “Кошчык”; г) “Вәхшәт”;</p>	

4	<p>Шигырьдәге төшеп калган сүзне табыгыз.(Найдите пропущенное слово в строках данного стихотворения)</p> <p>“Жәй көне. Эссе һавада мин суда койнам, йөзәм; Чәчрәтәм, _____, чумам, башым белән суны сөзәм”.</p> <p>а) көләм; б) уйныйм; в) юынам; г) кызынам;</p>	
5	<p>Синен ат чабышын күргәне бармы: Кайсы авторның нинди эсәрендә ат чабышы күренеше күрсәтелгән? (В каком из данных произведений описываются скачки?)</p> <p>а) Рөстәм мажаралары (Г. Кутуй); б) Бер мажара (Л.Ихсанова); в) Ак чәчәкләр (Г. Әпсәләмов; г) Алмачуар (Г. Ибраһимов);</p>	
6	<p>Идегәй” дастанында Котлыкыя улын ни өчен Кобогыл дип йөртәләр? (Почему в дастане” Идегей " сына Кутлукия называют Кобогылом?)</p> <p>а) ул – аның кушаматы; б) Идел буенда туган өчен; в) Туктамыш хан аның Котлыкыя улы икәннен белмәсен өчен; г) яратып, иркәләп әйтәләр;</p>	
7	<p>Татар әдәбиятының үсеше нәрсәгә нигезләнә? (На что основывается развитие татарской литературы?)</p> <p>а) рус әдәбияты һәм мәдәниятенә нигезләнә; б) халык авыз ижаты һәм мең еллык язма мираска нигезләнә; в) чит илләр әдәбияты һәм мәдәниятенә нигезләнә; г) фәнни әдәбиятка нигезләнә;</p>	
8	<p>Г. Тукай сүзләрендә нинди әдәби сүрәтләү чарасы кулланылган? (Какое литературное изобразительное средство использовалось в словах Г.Тукая?)</p> <p>“Жырлый-жырлый үләрмен мин үлгәндә дә”</p> <p>а) метафора; б) эпитет; в) сынландыру; г) чагыштыру;</p>	
9	<p>Бирелгән юлларның авторын күрсәтегез? (Укажите автора данных строк)</p> <p>“Агыла да болыт агыла Туган – үскән жирләр ягына; Тәрәзәгә чиртер дә яңгыр Нәрсә әйтер туганнарыма?!</p>	

	Агыла да болыт агыла...”	
	<div style="display: flex; justify-content: space-between;"> а) Хәсән Туфан; в) Абдулла Алиш; б) Муса Жәлил; г) Фәтих Кәрим; </div>	
9	<p>1930 елларда репрессиягә дучар булган әдип: (Репрессированный в 1930-е годы.)</p> <div style="display: flex; justify-content: space-between;"> а) Хәсән Туфан”; б) Самат Шакир ; </div> <div style="display: flex; justify-content: space-between;"> в) һади Такташ; г) Фәтих Кәрим; </div>	
10	<p>Бу өзек кайсы эсәрдән алынган? (Из какого произведения данные строки?)</p> <p>“Акъяби урам тәрәзэләре ябык, әрем себеркесенәң исе аңкыган салкынча өөнә керде, сәке түренә бөкләп куйган ястыгын жәйдә дә бөгәрләнәп ятты. Ятып күзләрен йомуга, ул, салкын бер чоңгылга баткандай, башта туңып китте. Күпмедер вакыттан соң берәз жылынган кебек булды...”</p> <div style="display: flex; justify-content: space-between;"> а) “Тапшырылмаган хатлар”; б) “Бәхилләшү”; </div> <div style="display: flex; justify-content: space-between;"> в) “Мәхәббәт тәүбәсе” г) “Әйтеһмәгән васыйяһ”; </div>	
	Барлығы (Всего):	

**Задания по татарскому языку и литературе
для областного этапа областной олимпиады
2023 / 2024 учебного года 9 - 11 класс
1тур (Часть III)**

**Татар теле һәм әдәбияты буенча олимпиаданың
өлкә этабы өчен сораулар һәм биремнәр
9 - 11-нчы сыйныф**

1 тур.

Гамәли һәм ижади бирем.

Ничек дип игълан иттеләр әле? "Татарстаннан Ленар Самат улы Вәлиев Иоханн Себастьян Бах сонаталарын башкарып беренче урынны алды", - диделәр. Ленар сәхнә уртасына Татарстан флагы күтәрәп чыкты. Кул чабарга керештеләр! Бу юлы зал Татарстанны, аның яшелле-аклы-кызыллы төсләрен алкышлады. Ленар, микрофон янына килеп, рәхмәт әйтә башлады. Шунда алдагы рәтләрдә утырган берәү саф татар телендә:

- Татарча әйт, татарча! Син бит татар малае! - дип кычкырды. Аңа тагын берничә кеше кушылды. Ленар берәз каушап калды. Чөнки ул татарча белми иде. Элегрәк, авылга кайтып йөргәндә, әбисеннән берәз өйрәнгән өйрәнүен... Соңгы елларда кайтмый башлады шул. Ә элек белгәннәрен генә оештырып әйтә алмас, мөгаен. Шулай да, бөтенләй дәшми калырга теләмәде Ленар.

- Рәхмәт... Мин... эни... эти... Татарстан... яратам... - диде ул кыюсыз гына. Шунда ук бер читтәрәк, олы, затлы урындыкларында чумып утырган эти-әнисенә карады. Ничектер бәләкәйләнеп, басынкыланып калганнар иде алар. Бая гына талантлы ullары белән горурланып, күкрәкләрен киереп, башларын чөеп утырган ата белән ана бу минутта бәхетсез, хәтта шомлы-сагышлы кыяфәткә төшкәннәр иде.

Ленар аларга ике төрле күз белән, дөресрәге, хис белән карады. Беренче караганда: "Берәр ничек ярдәм итегез инде, бөтен ышанычым сездә", - дип караса, берәздән аның карашында: "Нәрсә инде бу? Нигә мине татарчага өйрәтмәдегез?" - дигән моңсу сорау пәйда булды.

Шунда ук күңелендә аермачык, ныклы бер уй яралды: "Моннан чыгып, исән-сау Казаныма кайтып житә алсам, икенче көнне үк авылга, әбекәй янына кайтып китәм. (...) Һәм әбекәй белән гел татарча гына сөйләшәм, аңламасам, аңлаганчы сорашам... Ә өйдә... Өйдә берни барып чыкмаячак... Эти белән эни икесе генә калганда да русча сөйләшәләр, кая инде татарчага өйрәнү..."

Бирем. (2) Выполни задания, ответь на вопросы)

1. Ленар туган телен белсә, рәхмәтен ничек әйтер иде? Языгыз.

2. Ул туган телен кайда һәм кайчан өйрәнгән булган?

3. Ленарның туган телен белмәвенә китергән сәбәпләрне атагыз.

4. Жөмләне язып бетергез: Туган тел ул -

5. Что для тебя твой родной язык?

Председатель жюри: _____ Члены жюри: 1. _____
2. _____